

ОЦІНКА ГОТОВНОСТІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДО РОБОТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОСТ ВІЙНИ

ASSESSING THE READINESS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS TO PREPARE SPECIALISTS IN PHYSICAL REHABILITATION TO WORK IN CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR

Huzak Oleksandra¹, Myronyuk Ivan²

^{1,2} Faculty of Health and Physical Education of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

Анотація: Повномасштабна війна в Україні триває і виникла нагальна необхідність допомоги кожній людині, як військовому, так і цивільній особі, яка постраждала від агресії росії, повернутися до повноцінного життя і, зокрема, відновити стан фізичного здоров'я. Зростає значення розвитку додаткових, особливих компетентностей серед фахівців з фізичної терапії та ерготерапії, які дадуть їм змогу вирішувати нові, не характерні для мирного життя, клінічні задачі. Гостра потреба держави у таких фахівцях має тенденцію до постійного зростання. Відтак, поступово пріоритетною метою діяльності галузі фізичної реабілітації стає надання своєчасної, ефективної і кваліфікованої допомоги особам після воєнної травми. Тому виникла необхідність внесення змін в навчальні плани та програми підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної реабілітації для реагування на нові виклики в системі охорони здоров'я.

Мета дослідження: Розробити і запровадити зміни до програми підготовки фахівців реабілітації (асистентів фізичного терапевта та ерготерапевта) в закладах вищої освіти з метою набуття ними нових компетентностей в умовах нових викликів, зумовлених агресією росії.

Завдання дослідження: Проаналізувати наявні в освітній програмі підготовки бакалаврів спеціальності 227. Фізична терапія, ерготерапія фахові компетентності щодо їх відповідності новим потребам населення в реабілітаційній допомозі. Сформулювати нову, додаткову фахову компетентність, визначити перелік існуючих (доповнених) та нових освітніх компонент та їх обсягу (в кредитах ЄКТС) для забезпечення набуття фахівцями нових фахових компетентностей. Сформулювати оновлену матрицю відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми підготовки бакалаврів 227. Фізична терапія. Ерготерапія.

Висновки:

Проаналізовано наявні в освітній програмі підготовки бакалаврів спеціальності 227. Фізична терапія, ерготерапія фахові компетентності щодо їх відповідності новим потребам населення в реабілітаційній допомозі. Сформульовано нові, додаткові фахові компетентності в програму бакалаврату 227. Фізична терапія. Ерготерапія майбутніх фахівців для надання реабілітаційних послуг в умовах війни та поствійни. Визначено перелік існуючих (доповнених) та нових освітніх компонент та їх обсягу (в кредитах ЄКТС) для забезпечення набуття фахівцями нових фахових компетентностей. Сформовано оновлену матрицю відповідності програмних компетентностей компонентам освітньої програми підготовки бакалаврів 227. Фізична терапія. Ерготерапія.

Ключові слова:

Фізична терапія, підготовка фахівців, війна в Україні, реабілітація після воєнної травми.

Annotation: A full-scale war in Ukraine continues and there is an urgent need to help every person, both military and civilian, who have suffered from Russia's aggression, to return to a full life and restore physical health. There is the growing importance of the development of additional, special competencies among specialists in physical therapy and occupational therapy, which will enable them to solve new ones, not typical of a peaceful life, clinical tasks. The country's urgent need for such specialists tends to grow steadily. Therefore, gradually the priority goal of the field of physical rehabilitation is to provide timely, effective and qualified assistance to persons after military injury. For this reason, to respond to new challenges, it became necessary to introduce changes in curricula and training programs for future specialists in the field of physical rehabilitation in the health care system.

The purpose of the study: Develop and implement changes to the rehabilitation training program (physical therapist and occupational therapist assistants) in higher education institutions in order to acquire new competencies in the face of new challenges caused by Russia's aggression.

The objectives of the study: Analyze the specialties available in the educational program for the preparation of bachelors 227. Physical therapy, occupational therapy, professional competencies in their compliance with the new needs in rehabilitation care. Formulate a new, additional professional competence, determine the list of existing (supplemented) and new educational components and their volume (in ECTS credits) to ensure the acquisition of new professional competencies by specialists. To form an updated matrix of compliance of program competencies with the components of the educational

program for the preparation of bachelors 227. Physical therapy. Occupational therapy.

Conclusions:

The specialties available in the educational program for the preparation of bachelors 227 were analyzed. Physical therapy, occupational therapy, professional competencies in their compliance with the new needs in rehabilitation care. Formulated new, additional professional competencies in the bachelor's program 227. Physical therapy. Occupational therapy of future specialists for the provision of rehabilitation services in conditions of war and post-war. A list of existing (supplemented) and new educational components and their volume (in ECTS credits) has been determined to ensure the acquisition of new professional competencies by specialists. An updated matrix of compliance of program competencies with the components of the educational program for the preparation of bachelors 227 has been formed. Physical therapy. Occupational therapy.

Key words:

Physical therapy, training of specialists, war in Ukraine, rehabilitation after military trauma.

Вступ

Питання професійної підготовки або формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної терапії ерготерапії у центрі дослідження низки науковців. Відтак Ю.Копочинська обґрунтувала теоретичні і методичні аспекти формування професійної ідентичності майбутніх фахівців у закладах вищої освіти. Авторкою наукової роботи розроблено концепцію формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії у закладах вищої освіти : [«Показниками сформованості професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної, ерготерапії за комунікативним критерієм є рівень: розуміння важливості встановлення і підтримування контактів з пацієнтами/ клієнтами, членами мультидисциплінарної команди; забезпечення ефективного спілкування і взаємодії з оточуючими; усвідомлення ролі етичності в професійній діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта.»]

Ю. Лянной розкриває історичний екскурс, щодо використання фізичних засобів відновлення здоров'я, та подає характеристику видів реабілітації на сучасному етапі розвитку суспільства. Особливу увагу привертає до таких понять як «компетенція», яка відображає функціональні можливості

фахівця, та «компетентність», яка пов'язується з певними навичками діяльності, передусім – професійної.

О. Бурка наголошує на важливості використання фізкультурно-оздоровчих технологій і розкриває модель у професійній діяльності майбутніх фізичних терапевтів, визначає модель і навчально-методичне забезпечення підготовки майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій.

Результати дослідження та їх обговорення.

Ужгородський національний університет здійснює ступеневу підготовку майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії за освітніми програмами: "фізична терапія, ерготерапія" (ОС бакалавра) та фізична терапія (ОС магістра).

Зупинимося на особливостях організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти за бакалаврським рівнем.

Програма реалізується у групах при поєднанні практичної та теоретичної підготовки. Обов'язковими для всіх студентів є практики: з оздоровчих технологій (навчальна), ерготерапевтична (виробнича), пропедевтична у фізичній терапії (виробнича), за профілем майбутньої спеціальності (виробнича), які проводяться на базі медичних, загальноосвітніх та санаторно-курортних закладів.

Обов'язкові та вибіркові компоненти забезпечують формування складових професійної компетентності інтегральної загальних і спеціальних.

У даній освітній програмі підготовки бакалаврів спеціальності 227. Фізична терапія, ерготерапія передбачено: 16 фахових компетентностей, 45 обов'язкових компонент, 4 практики і 16 вибіркових компонент.

Фізична терапія та ерготерапія при порушеннях опорно-рухового апарату включає складову компонентів: *1. Загальні компетентності:* ЗК 01. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 03. Навички міжособистісної взаємодії. ЗК 04. Здатність працювати в команді. ЗК 09. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій. ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК 11. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК 12. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. *2. Спеціальні (фахові) компетентності:* СК 01. Здатність пояснити пацієнтам, клієнтам, родинам, членам міждисциплінарної команди, іншим медичним працівникам потребу у заходах фізичної терапії, ерготерапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я. СК 02. Здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції. СК 03. Здатність трактувати патологічні

процеси та порушення і застосовувати для їх корекції придатні засоби фізичної терапії, ерготерапії. СК 05. Здатність провадити безпечно для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини. СК 06. Здатність виконувати базові компоненти обстеження у фізичній терапії та/або ерготерапії: спостереження, опитування, вимірювання та тестування, документувати їх результати (додаток 3). СК 09. Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта. СК 11. Здатність адаптовувати свою поточну практичну діяльність до змінних умов. СК 12. Здатність надавати долікарську допомогу під час виникнення невідкладних станів. СК 15. Здатність застосовувати методи оздоровлення при різних нозологічних станах в лікувально-профілактичних та санаторно-курортних закладах охорони здоров'я.

Значна увага, кафедрою фізичної реабілітації, зосереджується на практичній підготовці майбутніх фахівців, відтак зупинимось на особливостях клінічної практики у фізичній терапії, ерготерапії при захворюваннях та порушень опорно-рухового апарату (виробнича).

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей.

1. *Загальних*: - здатність визначати мету та завдання власної та колективної діяльності, передбачати альтернативні рішення у професійній діяльності (ЗК-1); - здатність виявляти, формулювати і вирішувати проблеми пацієнтів, застосовуючи у практичній діяльності базові знання, клінічне та рефлексивне мислення (ЗК-2); - здатність оцінювати, критично обговорювати та застосовувати результати наукових досліджень у практичній діяльності (ЗК- 3); - здатність ефективно працювати у складі мультидисциплінарної команди (ЗК-5); - здатність до подальшого навчання зі значним ступенем самостійності та саморегулювання (ЗК-9); - здатність діяти згідно професійного Етичного Кодексу фізичного терапевта, цінувати індивідуальні та культурні відмінності між пацієнтами/клієнтами, та фахівцями фізичної терапії (ЗК-10); - здатність відповідати за результати професійної діяльності (ЗК-11). 2. *Фахових*: - здатність пояснювати потребу у заходах фізичної терапії, принципи їх використання і зв'язок з охороною здоров'я (ФК-1); - здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції (ФК-2); - здатність розуміти складні патологічні процеси, які піддаються корекції заходами фізичної терапії (ФК-3); - здатність розуміти та пояснювати медичні, педагогічні, соціальні аспекти,

пов'язані з практикою фізичної терапії, ерготерапії (ФК-4); - здатність розуміти клінічний діагноз, перебіг захворювання та провадити безпечну практичну діяльність для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця (ФК-5); - здатність збирати анамнез, виконувати реабілітаційне обстеження, тестування, огляд та документувати їх результати (ФК-6); - здатність аналізувати, вибирати і трактувати отриману інформацію щодо реабілітаційних програм, їх ефективність (ФК-7); - здатність забезпечувати оптимальний рівень терапевтичного навантаження, контролювати відповідність реабілітаційних заходів функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта (ФК-8); - здатність допомагати пацієнту/клієнту розуміти власні потреби, обговорювати та формулювати цілі, пояснювати програму фізичної терапії (ФК-9); - здатність контролювати та проводити оперативний, поточний та етапний контроль стану пацієнта/клієнта відповідними засобами й методами та документувати отримані результати (ФК-10); - здатність ефективно реалізовувати та прогнозувати результати фізичної терапії, формулювати цілі, складати, обговорювати та пояснювати програму фізичної терапії, або компоненти індивідуальної програми, які стосуються фізичної терапії (ФК-11); - здатність провадити професійну діяльність відповідно до потреб здоров'я, культурних цінностей та традицій населення з метою збільшення зайнятої участі пацієнта/клієнта шляхом адаптації його в суспільство (ФК-12); - здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці ускладнень, захворювань, травм та неповносправності, здоровому способу життя (ФК-13); - здатність застосовувати нетрадиційні методи оздоровлення при різних нозологіях (ФК-15); - здатність впроваджувати сучасні наукові дані у практичну діяльність (ФК-16).

Враховуючи реалії сьогодення епідеміологічні і військові виклики, змінюються підходи до підготовки фізичних терапевтів, які повинні відновлювати не тільки фізичну активність, а і психологічний стан поранених в умовах війни, яким необхідно довше повертатися до повсякденного життя.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Клінічна психологія» є підготовка фахівців спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія за освітнім ступенем бакалавра відповідно до державних стандартів, встановлених освітньо-кваліфікаційною характеристикою та освітньо-професійною програмою підготовки «Фізична терапія, ерготерапія»; розширення теоретичних уявлень про психологічні особливості осіб з різними нозологіями; ознайомлення із сучасними теоретичними аспектами психосоматичних та соматопсихічних взаємовпливів; розширення

наукових уявлення про види та методи промоції психічного здоров'я та психологічного благополуччя.

Отже, професійна підготовка як складна динамічна система інтегрує визначені структурно і функціонально взаємопов'язані і взаємодіючі компоненти, що відображають специфіку навчального процесу, результатом якого є готовність особистості до професійної діяльності.

Необхідність внесення змін в навчальні плани та програми підготовки майбутніх фахівців сфери фізичної реабілітації для реагування на нові виклики в системі охорони здоров'я, вимагає введення предметів та додаткових, особливих компетентностей пов'язаних з реаліями сьогодення.

Аналізуючи освітню програму, ми бачимо, що спеціальні фахові компетентності були розраховані на навчання під час мирного життя. Відтак, виникла потреба розширити і сформулювати нові, додаткові фахові компетентності в програмі бакалаврату 227. Фізична терапія, ерготерапія майбутніх фахівців для надання реабілітаційних послуг в умовах війни та поствійни. Ми пропонуємо додати: СК 17.Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта при специфічній патології поранень, завданих кулями, снарядами, вибухами і нетрадиційними видами зброї. СК18. Здатність враховувати медичні, психологопедагогічні, соціальні аспекти психічного здоров'я: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію та соматичні розлади.

Для збереження кількості кредитів, передбачених стандартом Міністерства освіти і науки України, ми звернули увагу на деякі компоненти, де можливо зменшити кількість кредитів і тим самим не порушувати дані нормативи (таб.1). Так, до прикладу: ОК 17 «Основи практичної діяльності у фізичній терапії (вступ до спеціальності)» та ОК 19 «Методи дослідження у фізичній терапії, ерготерапії» - по 5 кредитів; ОК 28 «Основи фізичної терапії» та ОК 30 «Фізична терапія та ерготерапія при захворюваннях нервової системи» - по 4 кредити; ОК 20 «Науково-дослідна робота у фізичній терапії» та ОК 23 «Фізична терапія та ерготерапія при порушеннях опорно-рухового апарату» - по 3 кредити. Відтак, нові, запропоновані компоненти можуть гармонійно доповнити освітню програму.

Таблиця 1. Фрагмент переліку компонентів освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність (основні)

Код н/д	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові проекти (роботи), практики, кваліфікаційна робота)	К-сть кредитів
ОК 17	Основи практичної діяльності у фізичній терапії (вступ до спеціальності)	5
ОК 19	Методи дослідження у фізичній терапії, ерготерапії	5
ОК 20.	Науково-дослідна робота у фізичній терапії	3
ОК 23.	Фізична терапія та ерготерапія при порушеннях опорно-рухового апарату	3
ОК 28.	Основи фізичної терапії	4
ОК 30.	Фізична терапія та ерготерапія при захворюваннях нервової системи	4
ОК 31.	Технічні засоби у фізичній терапії	3
ОК 36.	Фізична терапія та ерготерапія у педіатрії	4
ОК 37.	Ерготерапія в суспільстві	3
ОК 41.	Пропедевтична клінічна практика у фізичній терапії, ерготерапії (навчальна)	6
ОК 42.	Клінічна практика у фізичній терапії, ерготерапії при захворюваннях серцево-судинної та дихальної системи (виробнича)	6
ОК 43.	Клінічна практика у фізичній терапії, ерготерапії при захворюваннях та порушень опорно-рухового апарату (виробнича)	6
ОК 44.	Клінічна практика у фізичній терапії, ерготерапії при захворюваннях нервової системи (виробнича)	6

При формуванні компетентностей виникло питання додаткових компонентів освітньої програми, таких як: ОК(А) «Фізична терапія, ерготерапія при травмах після вогнепальних, мінно-вибухових поранень та контузій», ОК(В) «Фізична терапія, ерготерапія при розладах психічного здоров'я», і як наслідок сформував оновлену матрицю відповідності програмних

компетентностей компонентам освітньої програми підготовки бакалаврів 227. Фізична терапія. Ерготерапія.

На прикладі фрагменту матриці відповідності програмних компетентностей і компонент з доповненням, які ми рекомендуємо включити у освітню програму, де жирним шрифтом і курсивом виділено, вказано наші пропозиції (таб.2).

Відтак, компетентності: СК 17.Здатність забезпечувати відповідність заходів фізичної терапії та/або ерготерапії функціональним можливостям та потребам пацієнта/клієнта при специфічній патології поранень, завданих кулями, снарядами, вибухами і нетрадиційними видами зброї; та СК18. Здатність враховувати медичні, психологопедагогічні, соціальні аспекти психічного здоров'я: посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресію та соматичні розлади, можуть бути додані у більшість наявних освітніх компонент.

Таблиця 2. Фрагмент переліку компонентів освітньо-професійної програми та їх логічна послідовність (основні)

Компоненти ОП	Програмні компетентності																	
	СК 01	СК 02	СК 03	СК 04	СК 05	СК 06	СК 07	СК 08	СК 09	СК 10	СК 11	СК 12	СК 13	СК 14	СК 15	СК 16	СК 17	СК 18
ОК 17	+	+	+		+	+			+			+	+					
ОК 19		+	+	+		+				+	+			+				
ОК20.	+	+	+	+		+				+	+			+				
ОК23.	+	+	+		+	+			+		+	+			+		+	
ОК28.	+	+	+			+		+	+	+				+	+			
ОК30.		+	+		+	+		+	+	+			+		+	+		+
ОК31.	+	+	+	+		+	+		+	+	+		+	+	+		+	
ОК36.	+	+	+	+	+			+	+	+						+	+	+
ОК37	+	+	+				+		+								+	+
ОК(А)																	+	+
ОК(В)																	+	+
ОК41.	+	+	+	+		+	+			+				+				
ОК42.	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+			+				
ОК43.	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+			+			+	+
ОК44.	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+			+				+

Висновок:

Війна із російською федерацією обумовила формування нових глобальних викликів для системи охорони здоров'я на регіональному рівні України. Характер цих викликів в значній мірі залежить від регіону країни: території, які тимчасово окуповані російськими військами; території, які знаходяться в зоні активних бойових дій; території, які знаходяться поза межами тимчасової окупації та активних бойових дій, тому дана ситуація потребує формування нових компетентностей фахівців сфери охорони здоров'я (в тому числі реабілітаційної галузі) як в період воєнного стану так і особливо в післявоєнний період.

BIBLIOGRAFIA

КОПОЧИНСЬКА Ю. Понятійний апарат системи формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії. *Український педагогічний журнал Інституту педагогіки НАПН України*. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2020-2-51-59>, 2020. Вип. 2. С. 51–59.

КОПОЧИНСЬКА Ю. В., ДМІТРІЄВА Н. С. Формування професійної ідентичності майбутніх фахівців з фізичної терапії, ерготерапії на основі синергетичного підходу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Київ, 2020. Вип. 2 (122). С. 69–73.

ЛЯННОЙ Ю.О. Професійна підготовка майбутніх магістрів з фізичної реабілітації у вищих навчальних закладах : теоретико- методичний аспект : [монографія] / Ю. О. Лянной. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, ISBN 978-966-698-224-0, 2016. – 566 с.

БУРКА О.М. Підготовка майбутніх фізичних терапевтів до використання фізкультурно-оздоровчих технологій : монографія / О.М. Бурка. – Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», ISBN 978-617-529-364-5, 2022. – 185 с.

Kontakt na autorov:

Huzak Oleksandra, PhD, ass. Professor

Faculty of Health and Physical Education of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

E-mail: olexandra.huzak@uzhnu.edu.ua

Prof. Myronyuk Ivan, MD, DSc.

Faculty of Health and Physical Education of Uzhhorod National University, Uzhhorod, Ukraine

E-mail: ivan.myronyuk@uzhnu.edu.ua